

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ У ВІДОБРАЖЕННІ НЕОСЯЖНОГО КАПІТАЛУ

Критеріями ефективного функціонування сучасної організації (передусім формувань публічного корпоративного типу) дедалі більше визнаються індикатори зростання ринкової вартості її власного капіталу. Проблемні питання вірогідності вимірювання ринкової капіталізації переважно пов'язуються із встановленням вартісних характеристик інтелектуального (неосяжного) капіталу. Оскільки “сучасна методологія бухгалтерського обліку не має в своєму арсеналі прийомів для відображення перманентного виникнення таких об'єктів [1, с.257], тобто об'єктивованих підстав для формалізованої репрезентації такої складової власного капіталу у публічній фінансовій звітності, то величину цього економічного потенціалу визначають альтернативними до облікової стандартизації системами, ґрунтованими на неформалізованій базовій основі. Виникає дилема тотожності балансової і ринкової вартості власного капіталу.

Не вдаючись у низку дискусійних і відверто неаргументованих принципів і концептуальних засад, не достатньої наукової і емпіричної доказовості методичних підходів у сформульованих системах і моделях вартісної характеристики інформаційно-інтелектуальних ресурсів сучасних корпорацій, відзначимо, що за висновком переважної більшості фахівців «невизнання традиційною моделлю обліку інтелектуальних активів та інвестицій призводить до втрати значної частини облікової інформації» [2, с.124].

Сучасна система обліку і фінансової звітності, відповідно стандартизованим (регламентованим) приписам і сформульованій методології, агрегує і репрезентує інтелектуальний капітал корпорації (облікова одиниця) через ідентифіковані нематеріальні активи. Існуючі підходи до визнання та оцінювання нематеріальних активів підприємства для цілей обліку й фінансової звітності з певною адекватністю відображали епоху індустріальної економіки. У сучасній ринковій економіці значиму роль для функціонування підприємства відіграють такі компоненти власного капіталу як “людський капітал” (вартісно оцінена ефективність системи корпоративного управління), ділова репутація (внутрішньо сформований гудвіл), енергія товарного знаку, торгової марки тощо. Зазвичай ці ринкові компоненти не знаходять відображення в системі бухгалтерського обліку і, відповідно, фінансовій звітності. Нині незаперечним фактом є те, що такі інтеле-

ктуальні ресурси створюють додаткові доходи (грошові потоки), а тому відповідають основному критерію об'єкта облікової методології.

Вироблені і схвалені Методологічною радою з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів [3] для вітчизняних підприємств і організацій і надалі (щодо їх визнання) переважно базуються на юридичній константі (право власності, право на об'єкт тощо), а не економічній субстанції цього економічного ресурсного потенціалу. Принципи визнання, оцінки і зарахування на баланс, незважаючи на їхню очевидну невідповідність практичним потребам регулювання економіки загалом і управління капіталом окремого підприємства, залишаються незмінними: підприємство здійснює контроль за об'єктом нематеріальних активів (юридична доказовість права власності на об'єкт); існує ймовірність отримання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням; достовірно визначена вартість. Незважаючи на намагання міжнародної і вітчизняної стандартизації зрівноважити концептуальні та методологічні засади системи бухгалтерського обліку з ресурсною концепцією (активи – це ресурси), засадні принципи останньої не дотримуються. В методологічній основі обліку домінують залишаються принципи консерватизму і обачності – “якщо об'єкт нематеріальних активів не повністю відповідає сформульованим критеріям визнання, то витрати, пов'язані з його придбанням чи створенням списуються у звітному періоді без визнання у майбутньому нематеріальним активом” [3, ст.2.2]. Незважаючи на більш розширений формат можливостей відображення в обліку нематеріальних активів як неосяжного капіталу економічної одиниці за міжнародною стандартизацією, розглядувана проблематика має явно виражений характер не тільки у фінансовій, а й у всій системі корпоративної звітності.

Виходячи із вимог і потреб користувачів показниками фінансової звітності, передусім зовнішніх (фондових ринків, ринків капіталів та інвестицій), балансове узагальнення, що репрезентує фінансово-майнову позицію підприємства і продуктивну енергію його економічних ресурсів, можна характеризувати таким, що недостатньо забезпечує ціль і завдання річної звітності підприємства. Класичні теорії звітності (балансові теорії – статична, динамічна і органічна), з тієї чи тієї позиції, проте одночасно, трактують завдання річної звітності, її форму, зміст і мету (визначення справжньої вартості активів, об'єктивну прибутковість, вартість підприємства і бізнесу тощо). Теоретичні конструкції і методологічний потенціал облікової системи, технологічний інструментарій підпорядковані побудові балансу для відображення визначеної мети річної звітності. Сучасна стандартизація фінансової звітності та її розвиток не мають чітких пріоритетів щодо цілей річної звітності – показники про результати поточної діяльно-

сті, збереження капіталу чи оцінка вартості власного капіталу підприємства повинні вважатися домінуючими при виробленні принципів побудови фінансової звітності.

Неоднозначність поглядів на ті чи ті концептуальні засади фінансової звітності породжують різноформатні парадигми щодо базисної основи бухгалтерської методології, пропоновані як окремі напрямки розвитку чи капітальної реконструкції системи бухгалтерського обліку. Парадигма перспективного обліку у різних варіативних композиціях дослідників розширює сферу традиційного обліку. Очевидним є те, що вирішення проблеми інтеграції (інкрустації, синтезування) ретроспективного і перспективного обліку, яка на теперішній час розглядається як важлива проблема теоретичного і практичного формування сучасної теорії обліку, можлива після узгодження проблемних питань визнання й оцінювання нематеріальних економічних ресурсів підприємства на міждисциплінарному рівні економічних дисциплін з метою управління інтелектуальним капіталом економічних систем.

Література:

1. Королюк Н.М. Людський капітал як об'єкт бухгалтерської методології / Н.М. Королюк // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7 (97). – С. 252-259.
2. Диба В.М. Інтелектуальний капітал як об'єкт бухгалтерського обліку / В.М. Диба // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 118-125.
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів: Наказ Міністерства фінансів України від 16.11.2009 р. № 1327 // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 12. – С.5-15.

*Галина Жаворонкова, д.е.н., професор
Наталія Дегтяр, аспірант
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

ВИТРАТИ НА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ КОНТРОЛІНГУ

Витрати на персонал є одним із елементів витрат на оплату праці вітчизняних авіатранспортних підприємств. Їх рівень встановлює кожне підприємство індивідуально і він залежить від багатьох факторів: чисельності персоналу, співвідношення різних категорій працівників у його структурі, середнього рівня заробітної плати в галузі, встановлених систем і форм оплати праці, регулюючих положень, що містяться у галузевому колекти-